

नेपाल सरकार
Government of Nepal

कृषि विकास मन्त्रालय Ministry of Agricultural Development

सिंहदरबार, काठमाण्डौ, नेपाल
Singhadurbar, Kathmandu, Nepal

Asian Food & Agriculture
Cooperation Initiative

गहुँ बाली पात्रो (Wheat Calendar)

उन्नत गहुँ खेतीका लागि आवश्यक कृषि कार्यहरू		बैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र
हप्ता		१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४
मौसम													
उन्नत गहुँ उत्पादन प्रविधि													
विउ छनौट तयारीको अवस्था	बीउको छनौट	उन्नत जातको बीउ छनौट गर्ने ।											
	बीउको उपचार	भाइटाभेक्स २०० विपादी ३ ग्राम प्रति के.जी. गहुँ बीउमा राम्ररी मिसाई उपचार गर्ने ।											
खेत तयारीको अवस्था	मूल्य जातको छनौट (जातीय छनौट)	उच्च पहाड तथा मध्य पहाडको लागि : अन्नपूर्ण -१, अन्नपूर्ण -३, अन्नपूर्ण -४, गौरा, धवलागिरी, डब्लु.के. - १२०४, पासाड ल्हामु । तराईका लागि : भृकुटी, गौतम, आदित्य, एन.एल. ९७१, वि.एल. - १४७३, विजय ।											
	जग्गाको तयारी	प्रयाप्त चिस्यान संरक्षण गरी जमीनलाई गहिरोसँग जोत्ने र कम्पोष्ट १०-१५ मे.टन प्रति हेक्टर माटोमा मिलाउने ।											
विउ छर्ने अवस्था	मलखाद	१०-१५ मे.टन प्राङ्गरीक वा गोठेमल सहित १००:५०:२५ के.जी. प्रति हेक्टरका दरले नाइट्रोजन, फोस्फोरस र पोटास अर्थात (डि.ए.पि. ३.५ के.जी., युरिया २.२ के.जी., म्युरेट अफ पोटास १.५ के.जी. प्रति कठ्ठा) जग्गा तयारीको बेला प्रयोग गर्ने ।											
	बीउ छर्ने तरिका	१२० के.जी. प्रति हेक्टर बीउ छर्ने र माटोले सम्याउने । ४ किलोग्राम बीउ प्रति कठ्ठाका दरले छर्ने । ढिला छर्दा ४.५ के.जी. प्रति कठ्ठा बीउ छर्ने ।											
विउ छर्ने अवस्था	सिंचाई व्यवस्थापन	१. सुख्खा भएमा बाली लगाउनु अगाडी सिंचाई गर्ने । २. पहिलो सिंचाई बीउ उम्रेको २१ दिनपछि । ३. दोस्रो सिंचाई बाला पसाउने बेलामा ।											
	गहुँ छर्ने तरिका	१. बीउलाई सोभै माटोमा छर्ने (छरुवा प्रविधि) २. ३-४ सेन्टीमिटर गहिरो गरी बीउ लाईनमा राख्ने र एकहाराको दूरी २० सेन्टीमिटर राख्ने ।											
गालीने अवस्था	भारपात नियन्त्रण	गोडमेल गरी भार निकाल्ने र विपादीको प्रयोग नगर्ने ।											
	मलखादको मात्रा	५० के.जी. नाइट्रोजन टप ड्रेसिङमा प्रयोग गर्ने ।											
पाक्ने अवस्था	टप ड्रेसिङ गर्ने	पहिलो सिंचाईपछि ।											
	पानीको व्यवस्थापन	जमिनमा प्रयाप्त मात्रामा चिस्यान संरक्षण हुनुपर्छ ।											
काट्ने र थन्काउने अवस्था	पानीको निकास	उपयुक्त नाला र कुला बनाई पानीको निकास गर्ने ।											
	किटनासक विपादीको प्रयोग	किराहरू देखिए मात्र प्रयोग गर्ने ।											
काट्ने र थन्काउने अवस्था	रगीङ्ग गर्ने तरिका	बेजात, भारपात, अस्वस्थ बोट तथा अन्य बालीको बोट विरुवा भिक्ने ।											
	बीउको लागि छनौट तरिका	पाक्नुभन्दा अली अगाडीनै रगीङ्ग गर्ने र स्वास्थ्य बीउ छान्ने ।											
काट्ने र थन्काउने अवस्था	अन्य व्यवस्थापन	बाली चक्र र मिश्रण खेती प्रविधिको प्रयोग ।											
	गहुँ काट्ने अवस्था	बाली पहिलिन थालेर दाना सुख्खा भएपछि काट्ने ।											
काट्ने र थन्काउने अवस्था	चिस्यान अवस्था	काट्दा १८-२०% चिस्यान दानामा हुन्छ । राम्ररी सुकाएर १०-१२% चिस्यान भएपछि मात्र भण्डारण गर्ने ।											
	गहुँ चुट्ने	गहुँ कम क्षति हुनेगरी चुट्ने ।											
काट्ने र थन्काउने अवस्था	गहुँ भण्डारण	३-४ दिनसम्म राम्ररी सुकाएर भण्डारण गर्ने ।											

गहुँ खेती प्रविधि

गहुँ खेती गर्न कम खनजोत वा सतह छराई गर्ने तरीकाबाट गर्न सकिन्छ। रोटोभेटर वा पावर ट्रेक्टरबाट जोताई गरी सोभै गहुँ छर्न सकिन्छ। जमिनमा प्रयाप्त मात्रामा चिस्यान संरक्षण गर्ने गरी जमिनको तयारी गर्नुपर्छ। खेत तयार भएपछि आवश्यक मलखादको आधा भाग नाइट्रोजन, पुरा भाग फोस्फोरस र पुरा भाग पोटास हाल्ने र राम्रोसँग खेतमा मिसाएर मात्र विउ छर्ने काम गर्नुपर्दछ। बाँकी नाइट्रोजनको मात्रा युरीयाको माध्यमबाट पहिलो र दोस्रो सिंचाईपछि टप ड्रेस गर्नु पर्दछ।

सिंचाई

जमिन सुख्खा छ भने बाली लगाउनुभन्दा अगाडी नै सिंचाई गर्नुपर्छ। गहुँ बालीमा पानी जम्मा हुन दिनु हुँदैन तसर्थ खेत राम्ररी सम्याएको हुनुपर्छ। दुई चोटी सिंचाई गर्नु जरुरी छ।

गोडमेल

समय-समयमा गोडमेल गरी भारपात निकाल्नुपर्छ। गहुँको थारोपना (स्टारलिट्टी) हटाउन सुक्ष्म तत्व बोरेक्स २ के.जी. प्रति हेक्टर छर्दा प्रभावकारी हुन्छ। पहिलो सिन्दुरे रोग सहन सक्ने जात डब्लु.के. १२०४ लगाउँदा राम्रो हुन्छ। श्रोत संरक्षण विधि सम्बन्धि प्रविधिको विकास भईसकेकोले धान काट्नु अघि सतहमा बीउ छर्ने। धान काटेपछि जमिन जोतखननु नगरी माटोमा चिस्यान नसुकदै सीड ड्रिल मेसिन वा पावर टिलर वा रोटोभेटरद्वारा सामान्य खनजोत गरी मल विउ छर्ने। श्रोत संरक्षण विधिबाट खेती गर्न गौतम, भृकुटी, आदित्य र एन.एल. ९७१ जात ठीक समयमा छर्नका लागि उपयुक्त भएको र ढिलो छर्नका लागि विजय र भृकुटी जात उपयुक्त हुन्छ। गहुँ राम्रोसँग पाकेर पुरै दाना सुकेपछि काट्नुपर्छ। भण्डारण गर्दा राम्रोसँग घाममा सुकाएर मात्र गर्नुपर्छ। भण्डारण गर्दा हावा नछिर्ने पोली ब्यागको प्रयोग गर्नु उत्तम हुन्छ। भण्डारण गर्दा किरा नलाग्ने दिन नीमको धुलो, तितेपातीको धुलो प्रयोग गर्न सकिन्छ।

गहुँ बालीमा लाग्ने किराहरूको जानकारी

फौजि किरा नियन्त्रण

इमामेक्टिन बेन्जोएट ०.३ मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको अन्तरालमा छर्नाले फौजि किराहरू पारालाईसिस भई मर्दछन्। माथिको मिश्रणमा २ मि.लि. प्रति लिटर मडितेल मिसाउँदा इमामेक्टिनको प्रभावकारिता अभै बढ्ने हुन्छ।

खुम्भे नियन्त्रण

फ्युराडन ३५ जी. गेडा (३० देखि ३५ के.जी. प्रति हेक्टर) अथवा डर्सवान १०५ जी. २० देखि २५ के.जी. प्रति हेक्टर ।

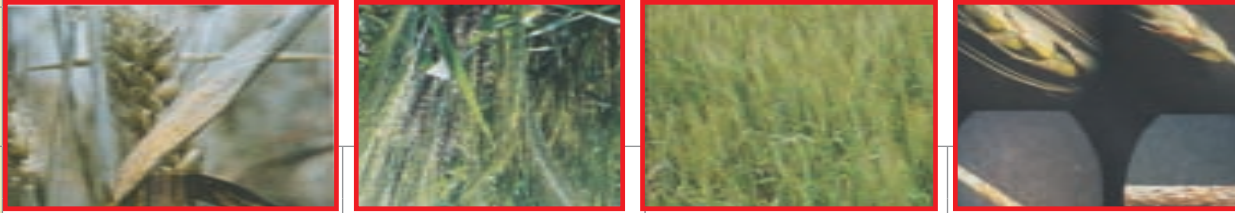
पुतली नियन्त्रण

हावा बन्द गर्न सक्ने कोठामा सेलफोस प्रति ३० घनमिटर क्षेत्रफलमा २० वटा चक्की बोराको बीच बीचमा राख्ने। यस बाट विषालु ग्याँस निस्कन्छ र कुना काप्चामा रहेका घुन र पुतली मर्दछ।

घुन नियन्त्रण

बोभो १० ग्राम प्रति के.जी. वा नीमको तेल १० मि. लि. प्रति के.जी. दानामा मिसाएर राखेमा घुनबाट बच्न सकिन्छ।

गहुँ बालीमा लाग्ने रोगहरू

पहेलो सिन्दुरे रोग नियन्त्रण
रोग अवरोधक जात जस्तै डब्लु.के.१२०४ लगाउने । रसायनिक विपादि छर्नु परे बायलेटन ५०० ग्राम प्रति हेक्टरका दरले ८००-१००० लिटर पानीमा मिसाई छर्ने ।

कालो पोके नियन्त्रण
भाइटा भेक्स - २०० नामक विपादी ३ ग्राम प्रति किलो ग्राम विउका दरले विउ उपचार गरेर मात्र गहुँ लगाउने ।

डुवुवा रोग नियन्त्रण
बीउ उपचार गरेर मात्र लगाउने । रोग अवरोधी जात लगाउने ।

कालो सिन्दुरे रोग नियन्त्रण
रोग अवरोधक जात जस्तै विजय लगाउने ।

गहुँ खेतीको सरदर लागत खर्च र आमदानी (प्रति हेक्टर)

वस्तुहरू	खर्च (रु.)	वस्तुहरू	आमदानी (रु.)
बीउ १२० के.जी. X रु. ४५	५४००/-	गहुँ उत्पादन ३३१२ के.जी. X १८.५०	६१२७२/-
ज्यामी ज्याला ११६ X ३६० (जोताईदेखि काट्नेसम्म)	४१,७६०/-	अन्य उत्पादन भुस आदि ३५२८ के.जी. X रु.२	७०५६/-
सिंचाई + मलखाद	४९८०/-		
किटनासक र अन्य	१४७०/-		
जम्मा	५३६१०/-		६८३२८/-

खुद नाफा = रु. ६८३२८ - रु. ५३६१० = रु. १४७१८/-

